

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

*Autentiškas vertimas
Vyriausybės kanceliarijos
Administravimo departamentas
2022 02 10*

ANTRASIS SKYRIUS

NUTARIMAS

Peticija Nr. 31838/19
Margarita MAKARČEVA
prieš Lietuvą

Europos Žmogaus Teisių Teismas (Antrasis skyrius), 2021 m. rugsėjo 28 d. posėdžiaujant kolegijai, sudarytai iš:

Pirmininko Jon Fridrik Kjølbro,
teisėjų Carlo Ranzoni,

Aleš Pejchal,
Egidijaus Kūrio,
Pauliine Koskelo,
Marko Bošnjak,
Saadet Yüksel

ir *skyriaus kanclerio pavaduotojo* Hasan Bakırcı,
atsižvelgdamas į 2019 m. birželio 5 d. pateiktą peticiją,
atsižvelgdamas į atsakovės Vyriausybės pateiktas pastabas ir pareiškėjos pateiktą atsakymą su pastabomis,
po svarstymo skelbia tokį sprendimą:

FAKTAI

1. Pareiškėja Margarita Makarčeva yra Lietuvos pilietė, gimusi 1952 m. ir gyvenanti Klaipėdoje. Pareiškėjai Teisme atstovavo Šilutėje praktikuojantis advokatas R. Kairys.

2. Lietuvos Respublikos Vyriausybei (toliau – Vyriausybė) atstovavo jos atstovė K. Bubnytė-Širmenė.

A. Bylos aplinkybės

3. 1993 m. liepos mėn. pareiškėja užmezgė santykius su J. B. Jie niekada nesusituokė, bet gyveno kartu kaip pora iki J. B. mirties 2013 m. gegužės mėn.

4. Mirusiajam J. B. priklausė du butai Klaipėdoje: pirmąjį jis nusipirko 1992 m. kovo mėn. (toliau – pirmasis butas), o antrąjį 2000 m. rugpjūčio mėn. paveldėjo iš savo tetos (toliau – antrasis butas). Abu butai buvo oficialiai įregistruoti kaip J. B. nuosavybė. Jis taip pat turėjo bendrovės, kurioje anksčiau dirbo, akcijų, kurias įsigijo 2002 m. ir 2004 m.

5. Per visą savo santykių laikotarpį pareiškėja ir J. B. gyveno kartu pirmajame bute. Atrodo, kad antrasis butas buvo išnuomotas.

6. J. B. nepaliko testamentu ir neturėjo jokių įpėdinių pagal įstatymą (žr. šio sprendimo 32 punktą). Todėl pagal Civilinį kodeksą jo turtą po mirties paveldėjo valstybė (žr. šio sprendimo 35 punktą). 2014 m. rugsėjo mėn. notaras valstybei, atstovaujamai Valstybinės mokesčių inspekcijos, išdavė palikimo perėmimo valstybei liudijimą dėl dviejų butų ir akcijų (žr. šio sprendimo 4 punktą).

1. Procesas dėl nuosavybės teisių pripažinimo

7. 2013 m. liepos mėn. pareiškėja pateikė ieškinį siekdama oficialaus teisinio pripažinimo, kad du butai ir akcijos (žr. šio sprendimo 4 punktą) buvo jos ir jos mirusio partnerio bendra nuosavybė. Ji nurodė, kad dvidešimt metų gyvenusi su J. B. kartu kaip šeima ir tvarkiusi bendrą ūkį. J. B. buvo neįgalus, ir pareiškėja juo rūpinosi. Jie planavo susituokti, bet vis atidėliodavo, nes pareiškėja jautėsi nepatogiai dėl savo šlubavimo. Ji teigė, kad per jų santykių laikotarpį dirbusi ir gavusi pajamų, taip pat finansiškai prisidėjusi prie dviejų butų priežiūros ir remonto. Be to, pareiškėja teigė, kad šiuo metu jos finansinė padėtis yra sunki – ji neturi santaupų ir jos vienintelės pajamos yra invalidumo pensija. Kadangi J. B. neturėjo kitų įpėdinių, pareiškėja tvirtino, kad pagal teisingumo ir protingumo principus turtas turėtų likti jai.

8. Valstybinė mokesčių inspekcija su pareiškėjos ieškiniu nesutiko. Be kita ko, ji nurodė, kad pareiškėja nuslėpė nuo teismo tam tikrus svarbius faktus, pavyzdžiui, tai, kad ji su seserimi nuosavybės teise valdė butą ir jame buvo oficialiai registruota nuo 1997 m.

9. 2015 m. rugsėjo 30 d. Klaipėdos apylinkės teismas pareiškėjos ieškinį atmetė. Jis nusprendė, kad to, jog ji gyveno J. B. bute ir naudojos jo kitu turtu, nepakanka, kad jis taptų jų bendra nuosavybe – reikia įrodyti, kad jie tą turtą įsigijo kartu (žr. šio sprendimo 43 punktą). Teismas pažymėjo, kad J. B. pirmąjį butą nusipirko iki jų santykių pradžios, o antrąjį butą paveldėjo iš savo tetos (žr. šio sprendimo 4 punktą). Todėl akivaizdu, kad pareiškėja finansiškai neprisidėjo prie jų įsigijimo. Be to, ji neįrodė, kad davė J. B. pinigų akcijoms pirkti.

10. 2016 m. birželio 22 d., išnagrinėjęs pareiškėjos apeliacinį skundą, Klaipėdos apygardos teismas paliko nepakeistą pirmosios instancijos teismo sprendimą. Teismas nurodė, kad, remiantis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika, negalima manyti, kad visas turtas, įgytas santuokos ar bendro gyvenimo laikotarpiu, yra sutuoktinių ar partnerių bendra nuosavybė (žr. šio sprendimo 43 punktą). Kad būtų galima pripažinti, jog J. B. asmeninis turtas tapo jo ir pareiškėjos bendra nuosavybe, pareiškėja turėjo įrodyti, kad ji iš esmės prisidėjo prie turto pagerinimo (žr. šio sprendimo 44 punktą). Tačiau ji pateikė tik nenuoseklios informacijos apie butuose atliktus remonto darbus ir nepateikė jokių patikimų savo piniginių indėlių į šiuos darbus įrodymų. Be to, remdamasis iš atitinkamų institucijų gauta informacija, teismas konstatavo, kad pareiškėjos ir J. B. santykių laikotarpiu J. B. pajamos kelis kartus viršijo pareiškėjos pajamas, ir tai taip pat leido suabejoti jos galimybėmis iš esmės pagerinti J. B. turtą. Galiausiai teismas pažymėjo, kad per dvidešimt jų santykių metų J. B. nesiėmė jokių veiksmų, kad būtų pakeistas jo turto teisinis statusas, ir tai rodo, kad jis buvo patenkintas tuo, kad turtas lieka jo asmenine nuosavybe.

11. Pareiškėja pateikė kasacinį skundą, tačiau 2016 m. rugsėjo 29 d. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas atsisakė jį priimti nagrinėti, nes jame nebuvo iškelta jokių svarbių teisinių klausimų.

2. *Procesas dėl faktinio šeimos gyvenimo pripažinimo*

12. 2017 m. kovo mėn. pareiškėja pradėjo naują teismo procesą, prašydama teismo nustatyti juridinį faktą, kad tarp jos ir J. B. buvo susiklostę faktiniai šeimyniniai teisiniai santykiai. Pareiškėjos nuomone, tokio fakto pripažinimas jai suteiktų teisę paveldėti J. B. turtą. Ji teigė, kad pagal Europos Žmogaus Teisių Teismo praktiką šeimos gyvenimas gali būti sukurtas ir egzistuoti, net jei atitinkami partneriai nėra oficialiai susituokę. Pareiškėja ir J. B. planavo tuoktis, jie taip pat planavo parduoti abu butus ir kartu nusipirkti naują, tačiau jiems sutrukdė įvairios aplinkybės: pareiškėja patyrė insultą, tada mirė jos motina, o vėliau susirgo J. B. Ji atkreipė dėmesį, kad Lietuvos teisėje nenumatyta galimybė įregistruoti partnerystę (žr. šio sprendimo 36 ir 37 punktus), ir teigė, jog neapsaugojus nesusituokusių partnerių nuosavybės teisių būtų pažeisti teisingumo ir sąžiningumo principai. Pareiškėja nurodė, kad jie būtų įregistravę partnerystę dar J. B. gyvam esant, jei tai būtų buvę įmanoma.

13. Tame pačiame ieškinyje pareiškėja taip pat prašė teismo pripažinti valstybei išduotą paveldėjimo teisės liudijimą negaliojančiu (žr. šio sprendimo 6 punktą).

14. 2017 m. kovo 28 d. Klaipėdos miesto apylinkės teismas atsisakė priimti nagrinėti pareiškėjos ieškinį, motyvuodamas tuo, kad jos ir J. B. faktinio šeimos gyvenimo pripažinimas nesukurs jokių teisinių padarinių. Teismas pažymėjo, kad pagal įstatymą nesusituokę *de facto* partneriai savaime neįgyja teisės paveldėti vienas kito turto (žr. šio sprendimo 32 ir

33 punktus). Teismas taip pat konstatavo, kad pareiškėja neturi teisinio pagrindo reikalauti pripažinti paveldėjimo teisės liudijimą negaliojančiu.

15. 2017 m. birželio 8 d. Klaipėdos apygardos teismas iš dalies paliko galioti žemesniosios instancijos teismo sprendimą. Jis konstatavo, kad žemesniosios instancijos teismas teisingai nustatė, jog faktinio šeimos gyvenimo pripažinimas pareiškėjai nesukurs jokių teisinių padarinių. Nebuvo ginčijama, kad pareiškėja ir J. B. nebuvo susituokę, todėl teismas negalėjo jų pripažinti sutuoktiniais. Be to, atsižvelgiant į tai, kad pagal nacionalinę teisę nėra galimybės įregistruoti partnerystę, faktinės partnerystės pripažinimas taip pat neturėtų jokių teisinių pasekmių. Tačiau Klaipėdos apygardos teismas panaikino žemesniosios instancijos teismo sprendimo dalį dėl pareiškėjos prašymo pripažinti negaliojančiu paveldėjimo teisės liudijimą ir grąžino šią dalį nagrinėti iš naujo.

16. Nenurodytą dieną pareiškėja paprašė Klaipėdos apygardos teismo atidėti bylos nagrinėjimą, kol bus priimtas partnerystės įstatymas.

17. 2018 m. kovo 9 d. Klaipėdos apylinkės teismas pareiškėjos ieškinį atmetė. Pirmiausia jis konstatavo, kad nėra pagrindo atidėti bylos nagrinėjimą, nes, net ir priimtas partnerystės įstatymas negali būti taikomas pareiškėjos ir J. B. santykiams atgaline data; pareiškėja nepateikė jokios informacijos, iš kurios būtų matyti, kad Seime svarstomas koks nors partnerystės įstatymo projektas, numatantis jo taikymą atgaline data. Teismas taip pat atmetė pareiškėjos prašymą pripažinti negaliojančiu paveldėjimo teisės liudijimą, konstatuodamas, kad pareiškėja nei pagal įstatymą, nei pagal testamentą neįgijo teisės paveldėti J. B. turto ir dėl to ji neturėjo teisės pateikti tokio prašymo.

18. 2018 m. lapkričio 15 d. nutartimi Klaipėdos apygardos teismas žemesniosios instancijos teismo sprendimą paliko nepakeistą.

19. 2018 m. gruodžio 11 d. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas atsisakė priimti nagrinėti pareiškėjos pateiktą kasacinį skundą, nes jame nebuvo iškelta jokių svarbių teisinių klausimų.

3. Procesas dėl pareiškėjos iškeldinimo

20. 2017 m. kovo mėn. Valstybinė mokesčių inspekcija pateikė teismui ieškinį prašydama iškeldinti pareiškėją iš valstybei priklausančio turto.

21. Pareiškėja pateikė priešieškinį, reikalaudama, kad valstybė jai kompensuotų maždaug 24 000 EUR, kuriuos, pareiškėjos teigimu, ji išleido dviejų butų priežiūrai ir remontui.

22. 2019 m. birželio 25 d. Klaipėdos apylinkės teismas patenkino Valstybinės mokesčių inspekcijos ieškinį ir nurodė pareiškėjai per penkiolika dienų perduoti šiuos du butus valstybės nuosavybėn. Teismas atmetė jos priešieškinį kaip nepagrįstą. Teismas, be kita ko, pažymėjo, kad suma, kurią pareiškėja nurodė investavusi į butų priežiūrą ir remontą, didesnė už visas oficialias pajamas, kurias ji gavo 1993–2013 m.

23. 2020 m. balandžio 3 d., išnagrinėjęs pareiškėjos apeliacinį skundą, Klaipėdos apygardos teismas panaikino pirmosios instancijos teismo sprendimą ir grąžino bylą nagrinėti iš naujo, motyvuodamas tuo, kad pareiškėjai nebuvo tinkamai pranešta apie kai kuriuos Valstybinės mokesčių inspekcijos reikalavimus.

24. 2020 m. rugsėjo 8 d. Klaipėdos apylinkės teismas atidėjo bylos nagrinėjimą, kol bus išspręsta pareiškėjos iškelta byla dėl išlaikymo iki gyvos galvos (žr. šio sprendimo 29 ir 30 punktus).

25. Tuo metu, kai Teismui paskutinį kartą buvo pateiktos šalių pastabos (2021 m. gegužės 27 d.), ta byla vis dar nebuvo išnagrinėta.

4. Procesas dėl turtinės žalos

26. 2018 m. birželio mėn. pareiškėja pateikė skundą prieš valstybę. Ji teigė negalėjusi paveldėti J. B. turto, nes dėl Seimo ir Vyriausybės neveikimo nebuvo priimtas partnerystės įstatymas. Turtinei žalai atlyginti ji pareikalavo maždaug 75 000 EUR kompensacijos, kuri tariamai atitiko J. B. priklausiusių butų ir akcijų vertę.

27. 2019 m. balandžio 15 d. Vilniaus apygardos administracinis teismas pareiškėjos skundą atmetė suėjus senaties terminui. Jis manė, kad pareiškėja vėliausiai nuo 2013 m. liepos mėn. žinojo (žr. šio sprendimo 7 punktą), kad neturi teisės paveldėti J. B. turto. Todėl ji praleido trejų metų terminą skundai pateikti.

28. 2021 m. sausio 20 d. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas žemesniosios instancijos teismo sprendimą paliko nepakeistą, nors rėmėsi kitais motyvais. Jis pažymėjo, kad nėra objektyvių duomenų, rodančių, kad pareiškėja ir J. B. būtų siekę įregistruoti partnerystę, ir vien tai, kad jie gyveno kartu kaip pora, tokių ketinimų neįrodo. Be to, atitinkamose Civilinio kodekso nuostatose, kurios įsigaliojusių priėmus partnerystės įstatymą, nenumatyta, kad partneriai automatiškai įgyja teisę paveldėti vienas kito turtą (žr. šio sprendimo 36 punktą). Todėl, net ir priėmus partnerystės įstatymą, tai savaime nesuteiktų pareiškėjai teisės paveldėti J. B. turto. Teismas padarė išvadą, kad pareiškėja neįrodė, kad jos teisės buvo pažeistos tuo, kad valstybė nepriėmė tokio įstatymo.

5. Procesas dėl išlaikymo iki gyvos galvos

29. 2020 m. rugpjūčio mėn. pareiškėja pateikė naują ieškinį. Ji paprašė teismo pripažinti, kad ji su J. B. buvo sudariusi žodinį susitarimą dėl išlaikymo iki gyvos galvos, būtent, kad jie susitarė, jog pareiškėja išlaikys J. B. iki jo mirties, o mainais jis paliks jai savo turtą (žr. šio sprendimo 40 punktą).

30. 2020 m. lapkričio 23 d. Vilniaus apygardos teismas atmetė pareiškėjos ieškinį, konstatavęs, kad ji neįrodė, jog toks susitarimas buvo. Šį sprendimą pareiškėja apskundė. Tuo metu, kai Teismui paskutinį kartą buvo

pateiktos šalių pastabos (2021 m. gegužės 27 d.), ta byla vis dar nebuvo išnagrinėta.

B. Bylai reikšminga vidaus teisė ir praktika

1. Įstatyminės nuostatos

a) Paveldėjimas

31. Civilinio kodekso 5.2 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad teisė paveldėti gali būti grindžiama įstatymu (žr. šio sprendimo 32 ir 33 punktus) arba testamentu (žr. šio sprendimo 34 punktą).

32. 5.11 straipsnio 1 dalyje nustatytas asmenų, kurie pagal įstatymą turi teisę paveldėti mirusiojo turtą, eiliškumas. Pirmumo paveldėti eilė yra tokia: 1) palikėjo vaikai ir įvaikiai; 2) palikėjo tėvai ir įtėviai, vaikaičiai; 3) palikėjo seneliai, provaikaičiai; 4) palikėjo broliai ir seserys, proseneliai; 5) palikėjo sūnėnai ir dukterėčios, dėdės ir tetos; 6) pusbroliai ir pusseserės.

33. Pagal 5.13 straipsnį palikėją pergyvenęs sutuoktinis paveldi su pirmos arba antros eilės įpėdiniais (žr. šio sprendimo 32 punktą). Jei nėra kitų įpėdinių, priskiriamų kuriai nors iš šių dviejų kategorijų, sutuoktinis paveldi visą palikimą.

34. 5.19 straipsnio 1 dalyje, be kita ko, nustatyta, kad kiekvienas asmuo gali testamentu palikti visą savo turtą arba jo dalį vienam ar keliems asmenims, neatsižvelgiant į tai, ar jie yra įpėdiniai pagal įstatymą. Testamentas gali būti oficialus, t. y. sudarytas dviem egzemplioriais ir patvirtintas notaro (5.28 straipsnio 1 dalis), arba asmeninis, t. y. ranka surašytas testatoriaus ir jo pasirašytas (5.30 straipsnio 1 dalis).

35. Pagal 5.2 straipsnio 3 dalį, jeigu nėra įpėdinių nei pagal įstatymą, nei pagal testamentą, mirusiojo turtas paveldėjimo teise pereina valstybei.

b) Partnerystė

36. 2000 m. Civilinio kodekso trečiosios knygos XV skyriuje nustatytos taisyklės dėl nesusituokusių priešingos lyties porų, gyvenančių kartu kaip šeima ne mažiau kaip vienerius metus po partnerystės įregistravimo, turtinių teisių. Jame nėra nuostatų dėl registruotų partnerių teisės paveldėti vienas kito turtą po vieno iš jų mirties.

37. Pagal Civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 28 straipsnį Civilinio kodekso trečiosios knygos XV skyriaus nuostatos (žr. šio sprendimo 36 punktą) įsigalioja nuo partnerystės įstatymo įsigaliojimo momento. Šio įstatymo 50 straipsnyje Vyriausybei rekomenduojama iki 2002 m. sausio 1 d. parengti partnerystės įstatymo projektą. Iki šiol toks įstatymas nėra priimtas.

38. Remiantis Vyriausybės pateikta informacija, 2004 m., 2007 m. ir 2009 m. Seime buvo užregistruoti trys pasiūlymai dėl partnerystės įstatymo projekto ar atitinkamų Civilinio kodekso dalių pakeitimų. Nė vienas iš jų

nebūtų įtvirtinęs registruotų partnerių teisės paveldėti vienas kito turtą. 2016 m. buvo pateiktas naujas pasiūlymas iš dalies pakeisti Civilinį kodeksą, kad registruoti partneriai turėtų teisę paveldėti vienas kito turtą. Atrodo, kad nė vienas iš šių siūlymų nebuvo pateiktas Seimui balsuoti.

39. Naujausias pasiūlymas dėl partnerystės įstatymo projekto Seimui buvo pateiktas 2021 m. gegužės mėn.; įstatymo projektu siekta suteikti teisę registruotiems partneriams paveldėti vienas kito turtą. Tačiau projektui nepavyko surinkti reikiamo balsų skaičiaus, kad galėtų eiti į kitą teisėkūros etapą.

c) Išlaikymas iki gyvos galvos

40. 2000 m. Civilinio kodekso 6.460 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad pagal išlaikymo iki gyvos galvos sutartį vienas asmuo perduoda jam priklausantį nekilnojamąjį turtą (pavyzdžiui, gyvenamąjį namą, butą, žemės sklypą) kitam asmeniui nuosavybės teise, o šis įsipareigoja išlaikyti pirmąjį asmenį (arba jo nurodytą kitą asmenį) iki gyvos galvos.

2. Teismų praktika

a) Konstitucinis Teismas

41. 2011 m. rugsėjo 28 d. ir 2019 m. sausio 11 d. nutarimuose Konstitucinis Teismas konstatavo, kad konstitucinė šeimos samprata nėra grindžiama vien santuokos institutu. Nors santuoka yra vienas iš šeimos santykių kūrimo pagrindų, Konstitucija taip pat saugo ir gina ir kitas šeimas, kurios nėra sukurtos santuokos pagrindu – įskaitant vyrus ir moteris, gyvenančius kartu nesudarius santuokos.

b) Lietuvos Aukščiausiasis Teismas

42. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra keletą kartų pripažinęs, kad vyro ir moters, kurie kartu gyvena nesusituokę, santykiai gali būti prilyginti „jungtinės veiklos“ dalyvių santykiams. Būtų nepagrįsta reikalauti, kad šie asmenys, įgydami turtą kartu, sudarytų rašytines sutartis; todėl bendros nuosavybės atsiradimas įrodinėjamas įvairiomis aplinkybėmis, tokiomis kaip šalių bendras gyvenimas ilgą laiką ir nuolat, ūkio tvarkymas kartu, bendro turto kūrimas asmeninėmis lėšomis ar savo darbu (žr., *inter alia*, 2011 m. kovo 28 d. sprendimą civilinėje byloje Nr. 3K-3-134/2011 ir 2011 m. spalio 24 d. sprendimą civilinėje byloje Nr. 3K-3-410/2011).

43. 2011 m. kovo 28 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-134/2011 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, kad susituokę asmenys, taip pat kartu gyvenantys santuokos nesudarę asmenys gali įgyti ir turėti ir asmeninio turto. Negalima manyti, kad visas turtas, įgytas poros bendro gyvenimo metu, yra jų bendra nuosavybė, nes tai nepagrįstai apribotų kiekvieno partnerio turtines teises ir sutarčių laisvę. Todėl nustatant, ar tam tikras turtas yra bendra abiejų partnerių nuosavybė, o ne tik vieno partnerio asmeninė

nuosavybė, turi būti įrodyta, kad partneriai sutiko įsigyti šį objektą kaip bendrą nuosavybę.

44. 2006 m. vasario 15 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-126/2006 ir 2013 m. kovo 14 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-140/2013 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, nagrinėdamas sutuoktinių turto padalijimą santuokos nutraukimo atveju, konstatavo, kad turtas, kuris yra vieno sutuoktinio asmeninė nuosavybė, gali būti teismo pripažintas sutuoktinių bendrąja nuosavybe, jeigu santuokos metu šis turtas buvo iš esmės pagerintas sutuoktinių bendromis lėšomis arba kito sutuoktinio lėšomis ar darbu.

SKUNDAS

45. Pareiškėja skundėsi negalėjusi paveldėti J. B. turto.

TEISĖ

46. Pareiškėja skundėsi negalėjusi paveldėti J. B. turto, nes valstybės institucijos nepriėmė partnerystės įstatymo. Savo pradinėje peticijoje ji rėmėsi Konvencijos 8 straipsniu.

47. Pranešdamas apie peticiją atsakovei Vyriausybei, Teismas pateikė šalims klausimus pagal Konvencijos 8 straipsnį ir Konvencijos 14 straipsnį, taikomą kartu su 8 straipsniu ir Pirmojo protokolo 1 straipsniu.

48. Kai Vyriausybei buvo pranešta apie peticiją, pareiškėja pateikė naują peticijos formuliarą, kuriame ji pateikė tuos pačius skundus ir rėmėsi Konvencijos 8 ir 14 straipsniais. Jis buvo įtrauktas į šią bylą.

49. Teismas primena, kad būtent jis sprendžia dėl bylos faktų teisinio kvalifikavimo (žr. *Radomilja ir kiti prieš Kroatiją* [DK], Nr. 37685/10 ir 22768/12, §§ 123–26, 2018 m. kovo 20 d., ir ten nurodytas bylas). Jis pažymi, kad nagrinėjama byla susijusi su pareiškėjos teise paveldėti savo mirusio partnerio turtą, o ne su jos jau turimų nuosavybės teisių, kurioms būtų taikomas Konvencijos pirmojo protokolo 1 straipsnis, apsauga (žr. šio sprendimo 9 ir 10 punktus; priešingai *Molla Sali prieš Graikiją* [DK], Nr. 20452/14, §§ 129–131, 2018 m. gruodžio 19 d.). Todėl jos skundai nagrinėtini remiantis Konvencijos 8 straipsniu atskirai ir kartu su 14 straipsniu. Šiose nuostatose teigiama:

8 straipsnis (Teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą)

„1. Kiekvienas turi teisę į tai, kad būtų gerbiamas jo privatus ir šeimos gyvenimas, būsto neliečiamybė ir susirašinėjimo slaptumas.

2. Valstybės institucijos neturi teisės apriboti naudojimosi šiomis teisėmis, išskyrus įstatymo nustatytus atvejus ir kai tai būtina demokratinėje visuomenėje valstybės saugumo, visuomenės apsaugos ar šalies ekonominės gerovės interesais, siekiant užkirsti kelią viešosios tvarkos pažeidimams ar nusikaltimams, taip pat būtina žmonių sveikatai ar moralei arba kitų asmenų teisėms ir laisvėms apsaugoti.“

14 straipsnis (Diskriminacijos uždraudimas)

„Naudojimasis šioje Konvencijoje nustatytais teisėmis ir laisvėmis yra užtikrinamas be jokios diskriminacijos dėl asmens lyties, rasės, odos spalvos, kalbos, religijos, politinių ar kitokių pažiūrų, tautinės ar socialinės kilmės, priklausymo tautinei mažumai, nuosavybės, gimimo ar kitais pagrindais.“

A. Šalių teiginiai

1. Vyriausybė

50. Vyriausybė visų pirma nurodė, kad peticija pateikta per anksti, nes kai kurie nacionaliniai procesai vis dar vyksta (žr. šio sprendimo 25 ir 30 punktus).

51. Šiaip ar taip, Vyriausybė tvirtino, kad nacionalinėje teisėje numatyti keli būdai, kuriais pareiškėja galėjo pasinaudoti J. B. turtui įgyti. Vienas iš galimų būdų – J. B. galėjo sudaryti testamentą. Tai paprasta procedūra (žr. šio sprendimo 34 punktą), ir pareiškėja netvirtino, kad tai būtų buvę pernelyg sudėtinga. Vis dėlto per beveik dvidešimt jų santykių metų J. B. to nepadarė.

52. Be to, Vyriausybė teigė, kad pareiškėja ir J. B. turėjo galimybę susituokti ir, pareiškėjos teigimu, ketino tai padaryti (žr. šio sprendimo 7 ir 12 punktus). Vyriausybė teigė, kad pareiškėja nenurodė jokių priežasčių, dėl kurių ji ir J. B. būtų labiau norėję įregistruoti partnerystę, t. y. pasinaudoti galimybe, kurios, kaip jiems buvo žinoma, nėra.

2. Pareiškėja

53. Pareiškėja teigė, kad valstybė turi pareigą apsaugoti visas šeimas, ne tik tas, kurios sukurtos santuokos pagrindu. Tačiau Lietuvos teisėje nebuvo tinkamai apsaugotos nesusituokusių partnerių nuosavybės teisės, todėl pareiškėja negalėjo paveldėti savo partnerio turto. Šis turtas beveik dvidešimt metų buvo jos namai, tačiau galiausiai jį nusavino valstybė.

54. Pareiškėjos nuomone, jos teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą buvo pažeista, nes pagal Lietuvos teisę nebuvo jokios galimybės įregistruoti partnerystę. Ji teigė, kad valdžios institucijos beveik du dešimtmečius nepriėmė reikiamo įstatymo, todėl susidarė teisinis vakuumas (žr. šio sprendimo 36 ir 37 punktus). Taigi esami nesantuokiniai šeimos ar partnerystės santykiai liko be teisinės apsaugos.

B. Teismo vertinimas

1. Ar peticija pateikta per anksti

55. Teismas pažymi, kad dar nebaigti du nacionaliniai procesai. Vienas iš jų susijęs su pareiškėjos išskeldinimu iš J. B. buto ir jos reikalavimu atlyginti jai J. B. turto išlaikymo išlaidas (žr. šio sprendimo 20–25 punktus). Kitas tebevykstantis procesas susijęs su pareiškėjos ieškiniu dėl patvirtinimo, kad

ji ir J. B. buvo sudarę žodinį susitarimą dėl išlaikymo iki gyvos galvos (žr. šio sprendimo 29 ir 30 punktus). Teismo nuomone, nors šios dvi bylos susijusios su tomis pačiomis faktinėmis aplinkybėmis kaip ir čia nagrinėjama byla, jose iškelti teisiniai klausimai nėra taip glaudžiai susiję su šia peticija, kad dėl to ją reikėtų vertinti kaip pateiktą per anksti. Tačiau bylos, kuriose pareiškėja pateikė tuos pačius reikalavimus, kuriuos vėliau ji pateikė Teismui, jau užbaigtos galutiniais sprendimais (žr. šio sprendimo 19 ir 28 punktus). Todėl Teismas atmeta Vyriausybės prašymą atmesti peticiją kaip pateiktą per anksti.

2. Bylos dalykas

56. Neginčijama, kad pareiškėja pirmajame bute gyveno beveik dvidešimt metų ir kad tai buvo jos namai (žr. šio sprendimo 5 punktą). Tačiau nė viename iš penkių nacionalinių procesų ji nesirėmė teise į pagarbą būsto neliečiamybei (žr. šio sprendimo 7, 12, 21, 26 ir 29 punktus). Ji taip pat niekada neteigė, kad iškeldinta neturėtų kur apsigyventi (plg. ir priešingai žr. *Šidlauskas prieš Lietuvą*, Nr. 51755/10, § 47, 2017 m. liepos 11 d.; taip pat žr. šio sprendimo 8 punkte nurodytus nacionalinių institucijų argumentus dėl kito pareiškėjos dalinės nuosavybės teise valdomo turto). Todėl Teismas nemano, kad šioje byloje reikia nagrinėti pareiškėjos teisę į pagarbą būsto neliečiamybei.

3. Konvencijos 8 straipsnis

57. Nekyla abejonių, kad pareiškėjos ir J. B. santykiai buvo „šeimoms gyvenimas“ Konvencijos 8 straipsnio požiūriu, nors jie ir nebuvo susituokę (žr. *Van der Heijden prieš Nyderlandus* [DK], Nr. 42857/05, § 50, 2012 m. balandžio 3 d., ir ten nurodytas bylas).

58. Teismas byloje *Şerife Yiğit prieš Turkiją* ([DK], Nr. 3976/05, § 95, 2010 m. lapkričio 2 d., ir ten nurodytos bylos) pripažino, kad turto paveldėjimo ir perdavimo artimiesiems neatlygintinai klausimai, atrodo, yra glaudžiai susiję su šeimos gyvenimu. Teismas konstatavo, kad šeimos gyvenimas apima ne tik socialinius, moralinius ar kultūrinius ryšius, bet ir materialinius interesus ir kad paveldėjimo teisės ir turto paskirstymas yra šeimos gyvenimo aspektas, kurio negalima nepaisyti.

59. Nors pagrindinis Konvencijos 8 straipsnio tikslas yra apsaugoti asmenis nuo valdžios institucijų savavališko kišimosi, juo valstybei taip pat gali būti nustatytos tam tikros pozityvios pareigos užtikrinti, kad 8 straipsniu saugomos teisės būtų išties gerbiamos (žr. *Hämäläinen prieš Suomiją* [DK], Nr. 37359/09, § 62, ECHR 2014, ir ten nurodytas bylas). Nagrinėjamu atveju pareiškėja ir J. B. daugelį metų gyveno kaip pora, valstybei nesikišant į jų šeimyninį gyvenimą. Todėl Teismas mano, kad būtų tikslingiau nagrinėti bylą iš valstybės pozityvių pareigų perspektyvos (žr. *Şerife Yiğit*, cituota pirmiau, §§ 100–101).

60. Pagal Lietuvos teisę sutuoktiniai automatiškai įgyja teisę paveldėti vienas kito turtą po mirties (žr. šio sprendimo 33 punktą). Įstatymas nesuteikia tokių pačių paveldėjimo teisių nesusituokusioms poroms (žr. šio sprendimo 32 punktą). Tačiau nesusituokęs partneris gali paveldėti savo partnerio turtą pagal pastarojo sudarytą testamentą (žr. šio sprendimo 34 punktą). Teismo nuomone, testamento sudarymo procedūra negali būti laikoma pernelyg sudėtinga ar formalia (žr. šio sprendimo 34 punktą).

61. Teismas niekada nėra konstatavęs, kad Konvencijos 8 straipsniu Susitariančiosios Valstybės įpareigojamos nustatyti konkretų teisinį paveldėjimo teisių užtikrinimo režimą. 8 straipsnis iš esmės leidžia Susitariančiosioms Valstybėms pačioms pasirinkti šios srities priemones (žr. *Merger ir Cros prieš Prancūziją*, Nr. 68864/01, § 47, 2004 m. gruodžio 22 d.).

62. Atsižvelgdamas į šios bylos aplinkybes, Teismas mano, kad pareiškėja ir jos miręs partneris turėjo pakankamai galimybių užtikrinti savo paveldėjimo teises. Jis pažymi, kad pareiškėja nepateikė jokio paaiškinimo, kodėl per beveik dvidešimt jų santykių metų J. B. neparengė testamento (žr. šio sprendimo 10 punktą ir, *mutatis mutandis*, Konvencijos pirmojo protokolo 1 straipsnio kontekste – *Şerife Yiğit*, cituota pirmiau, § 86). Be to, niekada nebuvo teigiama, kad jie dėl kokių nors priežasčių negalėjo sudaryti santuokos (žr. *Van der Heijden*, cituota pirmiau, § 72; priešingai *Muñoz Díaz prieš Ispaniją*, Nr. 49151/07, §§ 57–59, ECHR 2009). Priešingai, pati pareiškėja teigė, kad jie ketino susituokti, bet atidėjo šiuos planus dėl įvairių priežasčių (žr. šio sprendimo 7 ir 12 punktus), kurios jokių būdu negali būti priskirtos valdžios institucijoms (žr., *mutatis mutandis*, *Korosidou prieš Graikiją*, Nr. 9957/08, § 71, 2011 m. vasario 10 d.).

63. Daugumoje bylų nacionaliniuose teismuose, taip pat savo pastabose Teismui pareiškėja labai pabrėžė, kad Lietuvos teisėje nenumatyta galimybė poroms įregistruoti partnerystę (žr. šio sprendimo 12, 16, 26 ir 54 punktus).

64. Šiuo klausimu Teismas primena, kad visoms poroms, turinčioms stabilius, įsipareigojimais grįstus santykius, kyla jų teisinio pripažinimo ir apsaugos poreikis (žr. *Oliari ir kiti prieš Italiją*, Nr. 18766/11 ir 36030/11, § 165, 2015 m. liepos 21 d., ir jame nurodytas bylas).

65. Tačiau Teismo užduotis yra ne *in abstracto* įvertinti nacionalinę teisę, o nustatyti, ar dėl jos taikymo būdo arba poveikio pareiškėjai buvo pažeista Konvencija (žr. *Roman Zakharov prieš Rusiją* [DK], Nr. 47143/06, § 164, ECHR 2015, ir ten nurodytas bylas).

66. Teismas jau nustatė, kad pareiškėja ir J. B. turėjo galimybę užsitikrinti savo santykių teisinį pripažinimą ir apsaugą sudarydami santuoką (žr. šio sprendimo 62 punktą). Nė viename iš Teismo turimų dokumentų nėra duomenų, kad per visą savo santykių laikotarpį pareiškėja ir J. B. kada nors būtų aptarę galimybę sudaryti partnerystę, kad jie teikė pirmenybę partnerystei, o ne santuokai arba kad turėjo kokių nors prieštaravimų dėl

santuokos sudarymo (žr. šio sprendimo 28 punktą). Pareiškėja taip pat nepateikė jokių argumentų šiuo klausimu nei vidaus teismams, nei Teismui.

67. Teismas taip pat pažymi, kad nacionaliniu lygmeniu buvo keletas nesėkmingų bandymų priimti partnerystės įstatymą (žr. šio sprendimo 38 punktą). Jis pažymi, kad tokio įstatymo priėmimas suteiktų išeitį asmenims, kurie dėl kokios nors priežasties nenori arba negali susituokti, tačiau vis dėlto siekia teisinio savo santykių pripažinimo ir apsaugos. Šiaip ar taip, neatrodo, kad ieškovės ir J. B. santykių laikotarpiu kuris nors iš minėtų teisėkūros procesų būtų tiek pažengęs į priekį, kad ieškovė būtų galėjusi tikėtis galėsianti su J. B. įregistruoti partnerystę. Todėl pareiškėjai ir J. B. turėjo būti aišku, kad jie neturi galimybės įregistruoti partnerystės ir užtikrinti pareiškėjai paveldėjimo teisių tokiu būdu. Nėra jokių duomenų, kad šiuo atžvilgiu valdžios institucijos būtų suklaidinusios pareiškėją.

68. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, Teismas konstatuoja, kad pagal nacionalinę teisę pareiškėjai buvo sudarytos tinkamos sąlygos paveldėti savo mirusio partnerio turtą. Nėra teigiama, kad ji nežinojo, jog negalės paveldėti J. B. turto be testamentu ar santuokos (žr. *mutatis mutandis*, *Van der Heijden*, cituota pirmiau, § 70). Atsižvelgdamas į šias aplinkybes, Teismas daro išvadą, kad padėtis, kurioje pareiškėja galiausiai atsidūrė, susidarė dėl jos ir J. B. pasirinkimo, o ne dėl valdžios institucijų kaltės.

69. Darytina išvada, kad pareiškėjos skundas pagal Konvencijos 8 straipsnį yra aiškiai nepagrįstas ir turi būti paskelbtas nepriimtiniu pagal Konvencijos 35 straipsnio 3 dalies a punktą ir 4 dalį.

4. Konvencijos 14 straipsnis, taikomas kartu su 8 straipsniu

70. Pareiškėja taip pat rėmėsi Konvencijos 14 straipsniu, taikomu kartu su 8 straipsniu. Tačiau ji nepagrindė šio skundo ir nepateikė jo nagrinėti, bent jau iš esmės, nacionaliniuose teismuose.

71. Atsižvelgdamas į visą turimą medžiagą ir tiek, kiek šis skundas priklauso jo kompetencijai, Teismas konstatuoja, kad nėra jokių požymių, jog nurodytos nuostatos būtų pažeistos. Todėl ši peticijos dalis taip pat turi būti atmesta kaip aiškiai nepagrįsta pagal Konvencijos 35 straipsnio 3 dalies a punktą ir 4 dalį.

Dėl šių priežasčių Teismas vienbalsiai

Skelbia peticiją nepriimtina.

Surašyta anglų kalba ir paskelbta raštu 2021 m. spalio 28 d.

Hasan Bakırcı
Kanclerio pavaduotojas

Jon Fridrik Kjølbro
Pirmininkas